

NASTAVLJA SE BOGATA MUZEJSKA TRADICIJA NAŠEG ŠUMARSTVA Povodom otvorenja Šumarskog muzeja u Krasnu, prvoga u našoj zemlji

THE RICH MUSEUM TRADITION OF CROATIAN FORESTRY CONTINUES
On the occasion of opening the Forestry Museum in Krasno,
the first in our country

Vice IVANČEVIĆ*

SAŽETAK: Osnutkom Šumarskog muzeja u Krasnu 2005. godine, prvoga u našoj zemlji, donekle je popunjena velika praznina u muzejskoj prezentaciji naše struke. Neposredno nakon toga otvoren je Šumarski muzej u Bošnjacima 2007. godine, pa su tako pokrivena tri važna segmenta našega šumarstva, i to: visoke preborne šume i primorski krš (Krasno) i nizinske regularne šume (Bošnjaci). Osnutkom navedenih muzeja učinjen je velik napredak u muzejskoj prezentaciji našeg šumarstva, koji ima veliku ulogu u široj popularizaciji naše struke. Na taj način posjetitelji Šumarskog muzeja u Krasnu mogu se upoznati sa šumarstvom kroz povijesno razdoblje minulih vremena, ali takvu aktivnost treba još dopuniti studioznim istraživanjima povijesti šumarstva, organiziranjem stručnih skupova, prikupljanjem novih eksponata i dokumentacije, uvođenjem suvremene tehnike prezentacije, uključujući i eventualno njegovo proširenje.

Međutim, ovakvi "regionalni" šumarski muzeji nipošto ne mogu zamijeniti jedan središnji Šumarski muzej u Zagrebu, koji je uostalom od 1898 god. do kraja II svjetskog rata bio smješten u Šumarskom domu u Zagrebu. Nedostatak središnjeg muzeja, gdje bi se prikazalo cjelokupno šumarstvo naše zemlje veliki je hendikep za našu struku. Zbog toga se njegovo ponovno otvaranje u nekadašnjim prostorima u Zagrebu postavlja kao prioritetna obveza sadašnje generacije šumara spram naših prethodnika, ali i cjelokupnoj šumarskoj struci.

Iz detaljno opisanog sadržaja Šumarskog muzeja u Krasnu s osobitim osvrtom na glavne izložke (eksponate) izdvojili smo neke najvažnije podatke. Muzej se nalazi u prizemlju stare, a sada renovirane zgrade Šumarije Krasno, u četiri prostorije i hodniku sa sanitarnim čvorom u površini od 131 m². Ovom treba dodati i manju odvojenu nadstrešnicu od 34 m², pa njegova sveukupna površina iznosi 165 m². Prikupljeno je ukupno 357 izložaka (eksponata), a od toga 162 izložaka pripadaju različitoj pisanoj dokumentaciji (slike, karte, uređajni elaborati, knjige evidencija, stručne knjige, brošure i ostalo), a 195 izložaka različitim sredstvima rada (instrumenti, alati, pribor i proizvodi). Biblioteka sadrži ukupno 556 primjeraka (326 knjiga i 230 brošura). Izražavajući zadovoljstvo dosadašnjim radom Šumarskog muzeja u Krasnu i zanimanjem široke publike, potrebno je poduzeti daljnje napore u proširenju njegovoga sadržaja uzimajući u obzir prezentirane preporuke.

Ključne riječi: Šumarski muzej Krasno, izložak (eksponat), pisana dokumentacija, sredstva rada, šumarske discipline.

* Dr. sc. Vice Ivančević, 51 250 Novi Vinodolski
Trg Ivana Mažuranića 11

UVOD – Introduction

Osnutkom Šumarskog muzeja u Krasnu 2005. god. prvoga u našoj zemlji, donekle je popunjena velika praznina u ovom segmentu šumarstva, nastala prestankom rada središnjeg Muzeja u Šumarskom domu u Zagrebu nakon II. svjetskog rata. Nezadovoljavajuće stanje dodatno je još ublažio novoootvoreni Šumarski muzej u Bošnjacima 2007. godine. Ova dva uvjetno nazvana “regionalna muzeja” dobrim dijelom poboljšala su izraziti deficit muzejskoga sadržaja našega šumarstva, koji bi se jedino mogao nadoknaditi ponovnim otvaranjem središnjeg Muzeja u Šumarskom domu u Zagrebu, jedinstvenoj povijesnoj zgradi naše bogate šumarske tradicije.

Ideja o osnutku Šumarskog muzeja u Krasnu već je duže vrijeme zaokupljala nekolicinu područnih šumarskih stručnjaka i profesora Šumarskoga fakulteta rodom iz Krasna. Za ostvarenje takve ideje postojali su odista valjani razlozi, jer se područje grada Senja s pravom smatra kolijevkom našega suvremenog šumarstva. Na ovom području započele su s radom dvije najstarije šumarske organizacije u našoj zemlji, i to Šumarija Krasno 1765. god. za gospodarenje visokih prebornih šuma i Kr. nadzorništvo – Inspektorat u Senju 1878. god. za pošumljavanje primorskoga krša i ostalih šumarskih rado-

va na kršu. Osim epiteta najstarije Šumarije Krasno, u našoj zemlji važno je istaći i njezin kontinuirani uspješni rad od osnutka do danas, u razdoblju od 245 godina (1765–2010). Kraljevsko nadzorništvo za pošumljenje primorskoga krasa krajiškog područja – Inspektorata za pošumljavanje krševa, goleti i uređenje bujica, u 64. godišnjem neprekidnom radu (1878–1942) postiglo je značajne početne rezultate na pošumljavanju i ostalim radovima na kršu, koji su stvorili temeljnu praktičnu stručnu i znanstvenu osnovu za daljnje radove.

Detaljno opisani Šumarski muzej u Krasnu obuhvaća površinu, vrste izložaka (ekspozicija) po sadržaju i šumarskim disciplinama odvojeno po prostorijama, popis brojnog stanja knjižnice i preporuke za daljnji rad. Svi izložci (ekspozicije) detaljno su opisani u Inventarnoj knjizi, koja se čuva u Muzeju. Od nekoliko navedenih preporuka izdvajamo važnost postojanja i rada jednog kvalitetnog povjerenstva sastavljenog od zainteresiranih stručnih pojedinaca, razrješenje statusa Muzeja u skladu sa zakonskim odredbama. Na taj način ovaj vrijedni objekt naše šumarske struke bit će još čvršća karika u daljnjoj afirmaciji šumarstva, te u široj domaćoj i stranoj javnosti.

Kronologija osnutka Šumarskog muzeja u Krasnu

Chronology of the establishment of the Forestry Museum in Krasno

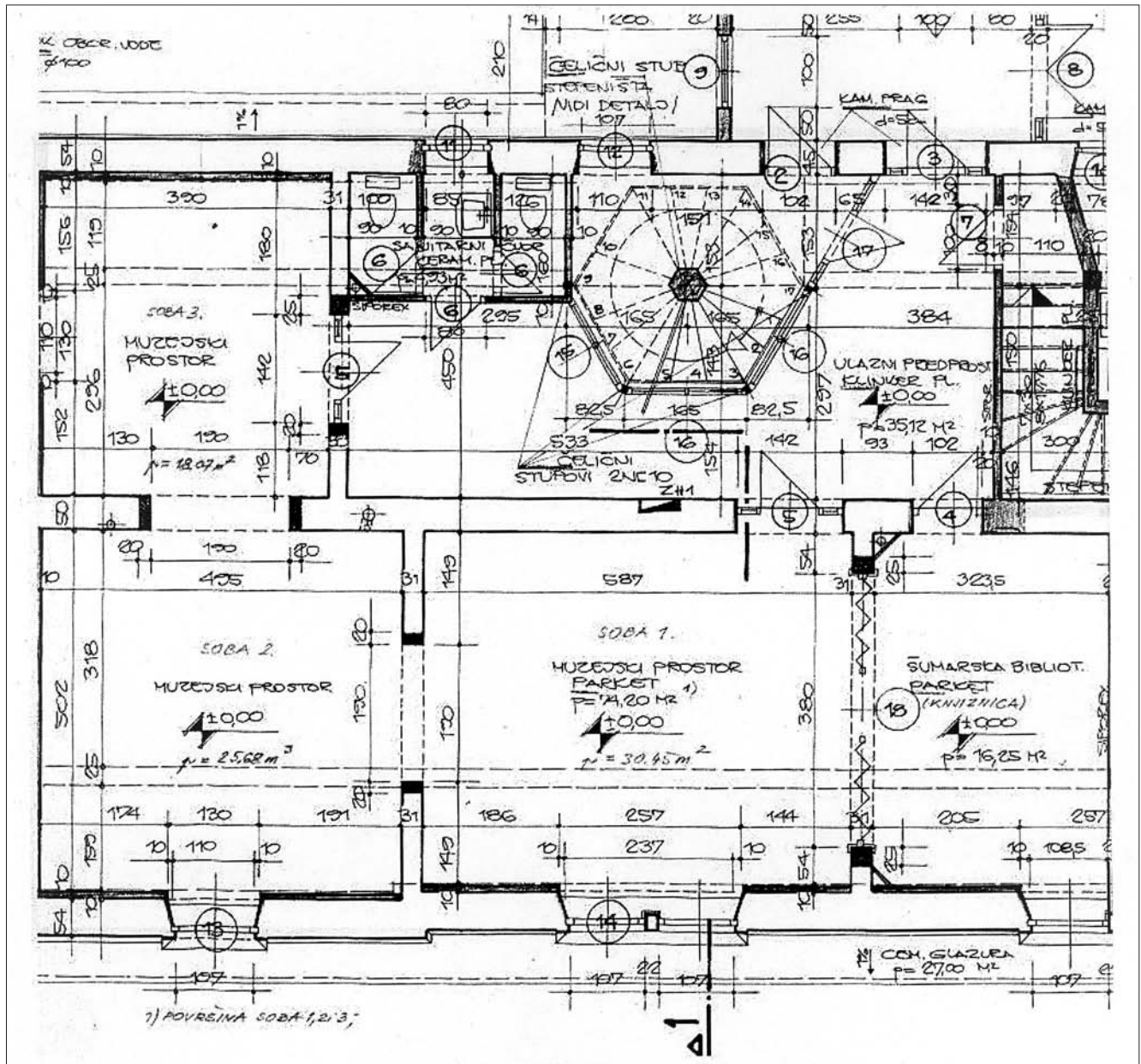
Zamisao o osnutku Šumarskog muzeja u Krasnu odavno je zaokupljala nekolicinu šumarskih stručnjaka Uprave šuma Senj i profesora Šumarskog fakulteta rodom iz Krasna, ali je nedostatak sredstava redovito odgađao njegovu realizaciju. Međutim, osnutak Muzeja povezan je s razvojem lovnog turizma u velikom lovištu “Sjeverni Velebit”, Uprave šuma Senj, koji je bio limitiran nedostatkom komfornog lovačkog objekta. Prvotna ideja o adaptaciji napuštene škole u Liskovcu za takve namjene, nije se na sreću ostvarila zbog protivljenja središnje Osnovne škole iz Senja, kao vlasnika objekta. U potrazi za drugom lokacijom odabrana je napuštena i derutna upravna zgrada Šumarije Krasno, gdje je od 1959–1985. g. bila smještena područna Osnovna škola. Naime, nakon preseljenja Škole 1985. g. u novu zgradu, ovaj je objekt bio izložen brzom propadanju. Zbog toga je Uprava šuma Senj pod rukovodstvom Milana Devčića dipl. ing. šum. 1996. g. odlučila temeljito obnoviti ovu zgradu Šumarije za potrebe lovnog turizma i Šumarskog muzeja. Nakon izrađene projektne dokumentacije započeli su zamašni radovi, koji su ubrzo prekinuti zbog nedostatka sredstava. Radovi su nastavljeni 2000. g. i dovršeni 2003. g. pod rukovodstvom Jurice Tomljanovića dipl. ing. šum. upravitelja Uprave šuma podružnice Senj. Snažne podrške osnutku Muzeja odaslane su s velikom skupa šumara u Krasnu 2000. g. i Senju 2003. g. u povodom značajnih obljetnica područnog šumarstva.

Ubrzo je rješenjem Jurice Tomljanovića, dipl. ing. šum., upravitelja Uprave šuma Podružnice Senj 2004. g. imenovano povjerenstvo od 11 članova. Pod predsjedanjem prof. dr. sc. Jose Vukelića, Povjerenstvo su činili članovi: prof. dr. sc. Milan Glavaš, prof. Blaženka Ljubović, Damir Lukanović, dipl. ing. arh., dr. sc. Milan Oršanić, dr. sc. Vice Ivančević, te diplomirani inženjeri šumarstva Milan Devčić, Vlatko Skorup, Jurica Tomljanović, Milan Krmotić i Dalibor Tomljanović. Osim sveobuhvatnih priprema oko osnutka Muzeja, Povjerenstvo je pristupilo i tiskanju monografije “Šuma i šumarstvo sjevernog Velebita”. U njezinoj izradi sudjelovali su gotovo svi članovi Povjerenstva, koji su također bili angažirani na prikupljanju cjelokupne građe za opremanje Šumarskog muzeja. Oko prikupljana građe sudjelovao je Mile Tomljanović dipl. ing. upravitelj Šumarije Krasno i Miljenko Tomaić, šum. tehničar. Prof. Blaženka Ljubović, ravnateljica Gradskog muzeja Senj svojim stručnim savjetima bila je od velike pomoći šumarskim stručnjacima kod uređenja Muzeja, dok je Damir Lukanović, dipl. ing. arh. izradio projekt detaljnog uređenja sa znakom Muzeja.

Nakon uređenja Muzeja i tiskanja Monografije upriličeno je njegovo svečano otvaranje 10. 6. 2005. g. pod pokroviteljstvom dr. Darka Milinovića, potpredsjednika Hrvatskog sabora. U tom sklopu obilježena je 240. obljetnica Šumarije Krasno i predstavljena Monogra-

fija¹. Tiskanje Monografije omogućili su: Hrvatske šume d.o.o. Zagreb, gradski ured za poljoprivredu i šumarstvo Zagreb, Unikomerc – uvoz Zagreb, Auto Safir Zagreb, Finag d.d. Garešnica, Kula promet d.d. Krasno, Drezga Zageb, Gumi impex Varaždin, Varping d.o.o. Sv. Križ Začretje, G.P. Krk i Trgovel d.o.o. Zagreb. Temeljito uređena zgrada Šumarskog muzeja Krasno ističe se svojom ljepotom i skladno se uklapa u postojeći okoliš središ-

njeg dijela Krasna. U prizemlju je smješten Šumarski muzej na ukupnoj površini 131 m², koji zauzima četiri sobe, hodnik i sanitarni čvor (slika 1.). Muzeju pripada i odvojena nadstrešnica, s desne strane glavnog ulaza površine 34 m², pa sveukupna površina iznosi 165 m².

Slika 1. Tlocrt Šumarskog muzeja u Krasnu
Figure 1 Ground plan of the Forestry Museum in Krasno

Poblize o Šumarskom muzeju More detailed survey of the Forestry Museum

Zbog boljeg upoznavanja eksponata (izložaka) prikazat će se za svaku prostoriju njihov broj po šumars-

kim disciplinama, ukupno stanje s kratkim opisom najinteresantnijih eksponata.

¹ Detaljnije o tom događaju pisale su dnevne novine ("Novi list" i "Večernji list") i časopisi "Šumarski list" i "Hrvatske šume".

Fotodokumentacija (slike) je skromna i uglavnom prikazuje pojedinačno upravitelje (Šumarija Krasno 7 kom. i Kr. nadzorništvo – Inspektorat 5 kom.) i manjim dijelom skupne slike. Slike upravitelja šumarije Krasno

nastale su nakon II. svjetskog rata, dok Kr. nadzorništvo – Inspektorat posjeduje slike gotovo svih upravitelja. Na skupnim slikama prikazano je pomoćno osoblje s upraviteljem Imovne općine Šumarije Krasno, 1935. g. i In-

Knjižnica (biblioteka), površina 16.25 m²	
Slike 15 kom.	Uređajni elaborati 36 kom.
Slike s uvećanim tekstom 4 kom.	Knjige evidencija i temeljne knjige 11 kom.
Karte 14 kom.	Ostala dokumentacija 8 kom.
	Ukupno 88 eksponata

spektorata 1925. godine. Na uvećanim tekstovima, veličine slike (2 kom.) prezentirani su najvažniji podaci Šumarije Krasno i Kr. nadzorništva – Inspektorata, te plakati (2 kom.). U tekstu Šumarije Krasno izdvaja se važni povijesni događaj posvećen 235. obljetnici osnutka Šumarije Krasno, 1765. g., naše najstarije šumarije². Njezino uspješno gospodarenje šumama sjevernog Velebita odigralo je odlučujuću ulogu kod osnutka NP Sjeverni Velebit, 1999. godine, jer su upravo očuvane šume njegova najveća vrijednost.

Tekst o Kr. nadzorništvo – Inspektoratu u Senju, našoj prvoj posebnoj organizaciji krškoga šumarstva sadrži osnovne podatke i rezultate rada 64. godišnjeg kontinuiranog razdoblja 1878–1942. godine. Najvažniji radovi ostvareni su na pošumljavanju primorskog krša osnutkom 95 branjevina-kultura na 10.100 ha sadnjom oko 15 milijuna sadnica, pretežito crnog bora i sjetvom 3.600 kg sjemena, prirodnom pomlađivanju 7.400 ha, resurekciji 900 ha i drugim uzgojnim radovima. Među mnogobrojnih tehničkim radovima ističe se izgradnja 260 km suhozida uokolo branjevina – kultura, kao i biološki-tehnički radovi na sanaciji bujica. Prema sadašnjoj administrativno-političkoj podjeli Krasno se nalazi unutar granica grada Senja s istoimenim gradom. Zbog toga grad Senj, s pravom možemo smatrati, kolijevkom našeg suvremenog šumarstva visokih prebornih šuma i krškog šumarstva.

Sačuvane su mnoge karte – mape čuvarskih srezova, sjekoreda i provedenih sječa s početka 20. stoljeća za visoke šume, dok izvjesni broj uređajnih elaborata sadrži i karte. Kr. Nadzorništvo – Inspektorat prikazano je na više karata šireg područja i pojedinačnih branjevina – kultura od 1878–1941. godine. Najstariji uređajni elaborat je Specijalna osnova nuzgrednih užitaka sreza Veliki Tabor 1885. g., a zatim uređajna osnova imovne općine ogulinske, šumskog kotara brinjskog III. i ogulinskog I., 1886. g. sve na hrvatskom jeziku. Uređajne osnove g.j. “Rastovka”, otočke imovne općine 1886. g., Šumske uprave Otočac 1911. g., Uprave šuma Krasno 1912. g. i državne šumarije Krasno 1913. g. pisane su dvojezično

(mađarski i hrvatski). Najviše sačuvanih uređajnih elaborata Šumarije Krasno potječe iz II. i III. desetljeća prošloga stoljeća. Iz tog vremena sačuvano je i nekoliko uređajnih elaborata Šumarije Novi, koje je izradio prof. dr. Žarko Miletić, naš vrsni uređivač šuma. Osim toga, pohranjeni su elaborati zemljišnih zajednica novljanskog i crikveničkog zaleđa, dijela Gorskog kotara i vlastelinstva Severin na Kupi, koje su od 1930–1940. g. izradili poznati uređivači šuma. Zahvaljujući senzibilitetu kolege Branka Vukelića, dugogodišnjeg šumarskog stručnjaka Šumarije Novi, elaborati novljanskog i crikveničkog područja spašeni su od propadanja i danas se nalaze u Muzeju. Zavidnom stručnom izradom ističu se uređajni elaborati Kr. šumske uprave Krasno i Otočac 1936. godine. Plan NP Štirovača 1930. g., izradio je Stjepan Šurić, dipl. ing., također renomirani uređivač šuma i autor poznatih tablica za obračun drvnih zaliha.

Najvažniji elaborat Kr. Nadzorništva – Inspektora je “Katastar pošumljavanja”, 1925. godine, koji je s puno truda obradio upravitelj dr. sc. Josip Balen. U njemu su rekonstruirana godišnja pošumljavanja krša i ostali radovi u pojedinim branjevinama-kulturama od 1878–1937. godine. Ovaj ključni elaborat slučajno je pronašao autor ovog sastava u skladištu Šumarije Senj 1984. godine, koji mu je bio od velike pomoći kod izrade disertacije. I konačno, neposredno prije prestanka rada Kr. Nadzorništva- Inspektorata izradio je upravitelj Vinko Pleša, dipl. ing. šest dugoročnih osnova pošumljavanja s kartama tog područja, koje se također nalaze u Muzeju.

Temeljne knjige Kr. nadzorništva 1911. g. o nepokretnom državnom imetku i Krajiške investicionalne zaklade po općinama, zemljišnim zajednicama i mjesnim općinama, između ostalog, sadrže i najstarije sačuvane gruntovne izvratke iz 1873. g. na njemačkom jeziku i posjedovne listove iz 1882. g. na hrvatskom jeziku, ali i od kasnijih razdoblja. Sačuvana je kontrolna knjiga šumske uprave Novi 1927. g., te nekoliko novijih materijalnih knjiga Šumarije Krasno i Senj. Od ostale dokumentacije spominjemo tehničke opise i nacрте lugarnica Kr. Nadzorništva – Inspektorata 1883–1940. g., službene listove “dosjei” nekolicine lugara i dvojice šumarskih stručnjaka, te više ugovora Šumarije Krasno o prodaji šuma na panju s početka prošloga stoljeća.

² Kosović, B. 1914. Prvi šumarski stručni opis i nacrt šuma na Velebitu i Velikoj Kapeli od dalmatinske međe do Mrkoplja i Ogulina. Šum. list, str. 4–488, Zagreb.

Biblioteka ukupno sadrži 556 primjeraka stručne literature (326 knjiga i 230 časopisa, brošura i separata). U sredini prostorije smješten je dugački ovalni stol sa stolicama.

U središnjem dijelu prostorije nalazi se ovalna vitrina s dokumentacijom. Među njima izdvaja se dio za-

pisnika karlovačkog generalata o osnutku Šumarije Krasno 1765. g. (kopija), te nekoliko originalnih dokumenata (uređajni elaborat Šumarije Krasno 1912. g. na mađarskom i hrvatskom jeziku, ugovor o kupoprodaji stabala 1903. g., te više dnevnika i službenih iskaznica lugara). Tu su izloženi i originalni dokumenti Kr. nad-

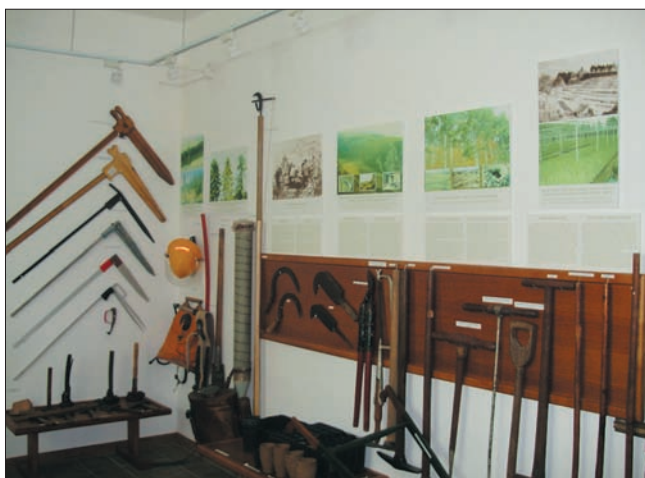
Soba 1. P=30.45 m²	
Slike 18 kom.	Rasadničarstvo 17 kom.
Slike s uvećanim tekstem 6 kom.	Zaštita šuma 14 kom.
Karte-nacrta 3 kom.	Iskorišćivanje šuma 4 kom.
Geodezija 10 kom.	Uređivanje šuma 7 kom.
Uzgoj šuma 14 kom.	Ukupno 93 eksponata

zorništva – Inspektorata (popis izvršenih pošumljavanja krša 1882. g., gruntovni izvadci 1873. g. na njemačkom jeziku, posjedovni listovi 1931. g. na hrvatskom jeziku, pregledni nacrti nekoliko branjevina-kultura, katastarski plan Senjske drage (dio) 1895. g. na njemačkom jeziku, kupoprodajni ugovor “Vile Nina” 1883. g. na njemačkom jeziku s najstarijim sačuvanim pečatom Kr. nadzorništva na njemačkom jeziku, tlocrt biljevišta 1910. g., očevidnik pokusnih ploha o tretmanu sadnica različitim vrstama umjetnog gnojiva 1934–41. g., službene knjige čuvara šuma 1938–41. g., te službeni listovi i legitimacije za držanje i nošenje oružja 1929. godine). Ostali spisi su u kopijama (popis lugarskih zamjenika 1899. g. i naziv disertacije dr. sc. Josipa Balena pisan vlastoručno 1923. g. s pozivom za promociju). Od novijih dokumenata izložena je pozivnica SITŠID Hrvatske za Društveni plenum u Senju 1978. g. u povodu 100-godišnjice osnivanja Kr. nadzorništva –Inspektorata (original). U vitrini se nalazi ukupno 35 dokumenata (23 originala i 12 kopija).

Od karata izdvaja se višebojna mapa ličke pukovnije 1765. g., majora Pierkera, koja pripada među naše najstarije mape. Spominjemo još i kartu u boji šumarije otočke regimente 1876. g. (uključujući i Šumariju Krasno) i nacrt državnih šuma kr. Šumarije Krasno

1912. g. na mađarskom i hrvatskom jeziku. Od slika izdvajamo u boji ili crno-bijeloj tehnici: gospodarstvenu mapu sjekoreda Šumarije Krasno, 1904. g., kartu sadašnjeg stanja šumskih zajednica sjevernog Velebita, nacrt branjevine “Veljun – Velika greda”, 1887. g., autora E. Malbana na njemačkom jeziku, preglednu kartu branjevina-kultura Kr. nadzorništva – Inspektorata, uspješnu biološko-tehničku sanaciju Senjske drage, nacrt branjevine “Stražbenica”, 1926. g., autora dr. sc. Josipa Balena, stupnjeve oštećenosti krošanja glavnih vrsta drveća, zaštićene vrste bilja i šumske zajednice visokih šuma. U uspravnoj kutnoj vitrini izloženi su rijetki instrumenti i slika Blaža Devčića (1916–1987), domaćeg kipara. Njegovi radovi (kipovi svetaca, reljefi, križni putevi, jaslice i raspela) krase unutrašnjost mnogih crkava i groblja diljem naše zemlje. Ovom istaknutom umjetniku svakako pripada zasluženo mjesto u Muzeju, pa bi za bolju prezentaciju njegovog stvaralaštva bilo potrebno otkupiti i izložiti nekoliko radova. Kao raritet u vitrini je izložen komad drva abonosa, starosti oko 4.000 godina. Ovo veoma traženo i cijenjeno tvrdo subfosilno drvo crnoga hrasta iz Dabarskog polja, upotrebljava se osobito za furnir, unutarnje uređenje, izradu skupog pokućstva, dijelova glazbala i rezbarija.

Među šumarskim disciplinama izdvojiti ćemo najinteresantnije i najstarije izložke. Geodezija je tako predstavljena s nekoliko instrumenata i pribora koji se danas uglavnom više ne upotrebljavaju (pantograf, koordinatograf, transporter za kartiranje busolnog vlaka, instrument za interpolaciju slojnica te različiti pomoćni pribor). Najstariji teodolit Ertl proizveden je 1918. godine. Uzgoj šuma predstavljen je s nekoliko vrsta kolobroja i čekića za označavanje drva, te raznih alata i pribora. Pretežni broj izložaka u rasadničarstvu također se više ne koristi (Hackerova sijačica, Heyerova lopata, zvjezdasti Wartenbergov sadilj, naprava za pravljenje redova različite udaljenosti), dok su neki još u uporabi (stariji i današnji kontejneri). Zaštitu šuma predstavljaju: razni čekići, škare za skidanje zapredaka, klopke za hvatanje štetnika, mikroskopi, pribor za

Slika 2. Uzgajanje i zaštita šuma, razni alati, soba 1.

Figure 2 Silviculture and forest protection, different tools, room 1

gašenje požara, te ostali pribori i alati. Čekić (manipulativni) i nekoliko različitih vrsta promjerki eksponati su iskorišćivanja šuma, među kojima je najstarija tirolska modificirana promjerka iz 1920. godine. Od eksponata uređivanja šuma izloženo je više vrsta visinomjera različite starosti i modela (Hollov, Faustmanov iz 1900. g., Blume-Leisov i Eichev), Bitterlichov štap i dva komada Presslerovog svrdla, od kojih je jedan proizveden 1896. godine.

Soba 2., površina 25.68 m²	
Slike 13 kom.	Sanjke 2 kom.
Slika s uvećanim tekstom 1 kom.	Alati i pribor 25 kom.
Sjekire razne 4 kom.	Oprema – konjska 4 kom.
Pile – ručne 4 kom.	Oprema – volovska 5 kom.
Ručne motorne 7 kom.	Službena i radna odjeća 3 kom.
	Ukupno 68 eksponata

samaricom 1947. godine. Ostale slike novijeg su datuma, pa se neke faze u iskorišćivanju šuma mogu još i danas susresti u praksi. Na povećanom tekstu ukratko je opisana povijest iskorišćivanja visokih šuma sjevernog Velebita, a u tom sklopu i Šumarije Krasno. Počeci iskorišćivanja šuma datiraju iz 13. stoljeća, kada se je s Venecijom održavala živa trgovina drvetom. Međutim, sustavno iskorišćivanje šuma počinje s osnutkom Šumarije Krasno 1765. g., najstarije u našoj zemlji u sklopu Vojne krajine. Tada je izrađena prva gospodarska osnova, šumski red, instrukcije za šumare i ostali popratni propisi. Izvoz drva preko morskih luka datira iz polovice 18. stoljeća. Prva pilana započela je s radom u Štirovači 1862. g., a zatim znatno kasnije u Krasnu 1929. g. odakle se najveći dio sirovine izvezio morskim putem. Od kraja 19. stoljeća gospodarenje državnim šumama uređuje se prodajom drva na panju domaćim poduzetnicima. U obnovi razrušene zemlje nakon II. svjetskog rata osjetno je povećan etat, koji je doveo do poboljšanja stanja neuređenih šuma. Različite vrste sjekira i ručnih pila na najbolji način karakteriziraju vrijeme njihovog nastanka. Velika kvalitetna promjena u iskorišćivanju šuma nastaje uvođenjem motornih pila "Contra" u Šumariji Krasno 1960. godine. U bogatoj kolekciji motornih pila, razmjerno kratkog razdoblja, izdvajamo masivnu pilu koja je proizvedena u Čehoslovačkoj 1947. godine. Kolekciju motornih pila Stihl darovao je Unicomerc iz Zagreba. U daljnjoj racionalizaciji iskorišćivanja šuma uvode se zglobni traktori, dizalice na kamionu, debalna metoda, te se intenzivira

Gotovo svi eksponati pripadaju iskorišćivanju šuma i sporadično pilanskoj preradi. Na slikama su prikazane pojedine faze iskorišćivanja šuma (sječa, izvlačenje, utovar i prijevoz), područne pilane, te manipulacije drvom u morskim lukama. Na najstarijoj slici prikazano je skladište drva u luci Sv. Juraj 1920. g., pa zatim prijevoz strojeva s volovskim zapregama za pilanu Krasno 1928. g., pilana Krasno u izgradnji 1930. g., pilana u Štirovači 1937. g., te iznošenje ogrijeva iz šume

Slika 3. Iskorišćivanje šuma, raznovrsna sredstva rada, soba 2.
Figure 3 Forest harvesting, different work equipment, room 2

izgradnja šumskih cesta i traktorskih vlaka. Od pomoćnih sredstava najzastupljeniji su različiti alati i pribori, koji su donedavno korišteni u iskorišćivanju šuma. Ručne i zaprežne sanjke svojim jednostavnim i uspješnim tehničkim rješenjima svojevremeno su znatno unaprijedili i olakšali iznos drva iz šume. U nekadašnjoj većoj primjeni animalne vuče (volova i konja), njihova oprema bila je od velike važnosti. Sadašnja kompletna oprema sjekača na figuri zavidne je tehničke i estetske razine, a osim toga izloženi su i dijelovi nekadašnje lagerske uniforme.

Prikazano je lovstvo i umijeće područnog stanovništva u višestrukom korištenju drva za svakodnevne po-

Soba 3., površina 18.07 m²	
Slike 6 kom.	Krzn 3 kom.
Slike s uvećanim tekstom 1 kom.	Stupice (klopke) 4 kom.
Karte 3 kom.	Alati 5 kom.
Preparirano - divljač 17 kom.	Izrađeni predmeti iz drva 13 kom.
- ptice 10 kom.	Lovac (s kompletnom opremom) 1 kom.
	Ukupno 63 eksponata

trebe u kućanstvu, koje se izrađivalo prostim alatom i priborom. Na uvećanom tekstu opisano je lovstvo visokih šuma i primorskog krša, koje ima dugu i bogatu tradiciju. Početkom 20. stoljeća lovci se udružuju u savez, a uskoro je osnovano Lovačko društvo “Jarebica” u Senju 1930. godine. Prema Zakonu o lovu 1994. g. na području sjevernog Velebita osnovana su četiri lovišta (tri na kršu i jedan najveći “Sjeverni Velebit” na području visokih šuma). Ovim potonjim gospodari Uprava šuma podružnica Senj. U svim lovištima na 46.400 ha obitavaju mnoge autohtone vrste divljači (krupne i sitne)

Slika 4. Lovstvo, razne vrste ptica i klopki, soba 3.

Figure 4 Hunting, different bird species and types of traps, room 3

i tri najveće zvijeri u Europi (medvjed, vuk i ris). U primorskim lovištima uspješno je naseljen muflon 1980. g. i jelen lopatar 1985. godine. Staništa lovišta općenito nisu povoljna (osobito na kršu), pa treba dodatno ulagati u prehranu, prihranu i izgradnju infrastrukture.

Na slikama je prikazano više vrsta visoke divljači u prirodnom okolišu. Osim toga, snimljen je trenutak prvog ispuštanja divokoza na sjevernom Velebitu 1978. godine. Također izdvajamo kopiju umjetničke slike “Tetrijev”, rad slikara Karla P o s a v c a, šumarskog inženjera. Na višebojnim kartama prikazano je sadašnje lovište “Sjeverni Velebit” s lokalitetima krupne divljači i divokoza te pjevališta običnog tetrijeba 1934. godine. Ukupno je preparirano 27 izložaka, a od toga 17 sisavaca i 10 ptica. Skupini sisavaca pripada 13 različitih

Slika 5. Bogatstvo izrađenih predmeta iz drva za svakodnevnu upotrebu, soba 3.

Figure 5 An array of everyday products made of wood, room 3

vrsta, jer su neke vrste zastupljene s dva eksponata. Primjerak “minijaturnog” medvjedića, starosti od nekoliko dana, prava je atrakcija za posjetitelje, posebice za najmlađe. Među eksponatima su tri trofeja (glava muflona i divojarca, te velikog tetrijeba), a od tri krzna jedno pripada risu i dva medvjedima. Stupice ili klopke (gvožđa) konstruirane su za hvatanje pojedinih ili više vrsta divljači. Različite vrste alata, pretežito iz drveta kućne izrade služili su područnom stanovništvu za oblikovanje raznovrsnih predmeta iz drva za široku primjenu u kućanstvu. Ovakav stvaralački duh lokalnog stanovništva najbolja je potvrda njegove domišljatosti u okvirima skromnih materijalnih mogućnosti. Na kraju, u kutu sobe nalazi se lovac u prirodnoj veličini u kompletnom lovačkom odijelu i opremi.

Hodnik, površina 35.12 m²	
Slike 13 kom.	Vrste drva(kolut) 7 kom.
Slike s uvećanim tekstom 8 kom.	Rasadničarstvo (alati) 9 kom.
Karte 2 kom.	Uzorak raka bukve 1 kom.
	Ukupno 40 eksponata

Površina hodnika sa sanitarnim čvorom (4.93 m²) iznosi 40.05 m², odakle spiralne stepenice vode na kat u sobe i apartmane. Na katu se nalazi ukupno 11 kreveta (dvije dvokrevetne sobe, te po jedan trokrevetni i

četverokrevetni apartman s posebnim sanitarnim čvorom) i velika dvorana. Iza glavnog ulaza u Muzej smješten je pult s knjigom dojmova, a na zidu uvećani tekst s osnovnim podacima Muzeja i popisom donatora

ekspozicija, pregledna karta užeg i šireg područja Krasna, te dvije usporedne slike zgrade Muzeja (prije i nakon temeljite obnove). S desne strane hodnika kod ulaza u knjižnicu smješten je kolut kapitalnog stabla obične smreke prsnog promjera 115 cm, starosti od imponozantnih 410 godina (1570–1980), koje je posječeno na području šumarije Krasno. Iznad koluta redom su ispisani najvažniji povijesni događaji u Hrvatskoj, svijetu i našem šumarstvu te označeni brojevima na kolutu. Dugovječni život stabla započeo je samo nekoliko godina prije Seljačke bune Matije Gupca 1573. g., a završio izgradnjom mosta kopno-otok Krk, 1980. godine.

Slike u boji prikazuju nekoliko glavnih vrsta drveća, šumskih zajednica, zaštićenih biljnih vrsta i više nezaboravnih velebitskih motiva. Također se ističu povelje grada Senja 1994. i 2001. g. dodijeljene Upravi šuma podružnici Senj za njezin uspješan rad, certifikat

Slika 6. Kolut smreke starosti 410 godina s opisom i oznakom najvažnijih povijesnih događaja (hodnik)

Figure 6 Spruce segment aged 410, with a description and list of most important historical events (corridor)

o proglašenju Velebita međunarodnim rezervatom biosfere 1978. g. i plakat Velebitskog botaničkog vrta o 30.godišnjici osnutka 1967–1997. godine. Izloženo je nekoliko koluta poprečnih presjeka glavnih vrsta drveća, starih alata za rasadnike te krupni primjerak raka na bukvi. Svakako, najinteresantniji tekst odnosi se na dojmljivu prigodnu pjesmu na završetku kružnog obilaska Muzeja “Oprezno koračaj šumom” Milana Krmpotića, šumara-pjesnika.

U odvojenoj nadstrešnici s desne strane glavnog ulaza površine 34.29 m² izloženo je pet volovskih i konjskih zaprega, koje su još donedavno bile u uporabi u iskorišćivanju šuma.

U knjižnici (biblioteci) evidentirano je 326 knjiga i 230 brošura i separata, ili sveukupno 556 primjeraka.

Zahvaljujući Blaženki Ljubović, ravnateljici Gradskog muzeja Senj, u pripremnom razdoblju prije otvorenja Muzeja 2004. godine, sastavili su etnolozi mr. Marijeta Rajković, aps. etnologije Marija Brajković i Ivana Radovani, pod vodstvom prof. Tihane Rubić, Katedre za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu “Inventarnu knjigu Šumarskog muzeja Krasno”, s popisom i dokumentacijom svih predmeta (ekspozicija). Svaki predmet je dobio “osobnu iskaznicu” s fotografijom, podacima o materijalu, dataciji, mjestu nastanka, autoru, stanju, načinu čuvanja i eventualnoj restauraciji. U objašnjenju i opisu predmeta sudjelovali su u stručnom pogledu: Miljenko Tomaić, šum. tehn., Vlatko Skorup, dipl. ing. i dr. sc. Vice Ivančević. Od svečanog otvaranja Muzeja pa do kraja 2008. g. prodano je 3.594 ulaznice i ostvaren prihod od 26.243 kune. Do kraja 2007. g. Muzej je godišnje posjetilo 1.200 osoba, a 2008. g. upola manje. Cijene ulaznica gotovo su simbolične, pa iznose za odrasle 10 kuna, za grupe 7 kuna i za djecu 5 kuna.

Broj izložaka (ekspozicija) po grupama (disciplinama)	
<i>A) Pisana dokumentacija (slike, karte, uređajni elaborati, knjige evidencija i ostalo)</i>	
Slike 65 kom.	Uređajni elaborati 36 kom.
Slike s uvećanim tekstom 20 kom.	Knjige evidencija i temeljne knjige 11 kom.
Karte i nacrti 22 kom.	Ostalo 8 kom.
	Ukupno 162 kom.
<i>B) Sredstva rada (instrumenti, alati, pribor i proizvodi)</i>	
Uzgoj šuma 14 kom.	Iskorišćivanje šuma (alati i pribor) 45 kom.
Rasadničarstvo 26 kom.	Iskorišćivanje šuma (vuča i transport) 16 kom.
Zaštita šuma 17 kom.	Ukupno iskorišćivanje šuma 61 kom.
Geodezija 10 kom.	Lovstvo 35 kom.
Uređivanje šuma 14 kom.	Alati za obradu drva 5 kom.
	Predmeti iz drva 13 kom.
	Ukupno 195 kom.
	Ukupno A) 162 kom.(45 %)
	B) 195 kom.(55 %)
	Sveukupno 357 kom.(100 %)

Preporuke za poboljšanje rada Šumarskog muzeja

Recommendations to improve the activities of the Forestry Museum

Postojanje Muzeja u ovom kratkom razdoblju približilo je područno šumarstvo široj publici, koja od sada na jednom mjestu može dobiti kompletan uvid u ovu važnu gospodarsku granu. Njegovu ponudu zbog već postojećeg raznovrsnog sadržaja Krasna i okolice nije jednostavno uključiti u postojeće turističke sadržaje (izleti, planinarski i vjerski sadržaji). Međutim, svaki početak je težak i zahtijeva puno energije, sistematičnosti i upornosti na duge staze, kako bi se ovaj oblik ponude uključio u postojeće turističke sadržaje ovoga područja. Od otvaranja Muzeja interes za posjet bio je odličan do kraja 2007. godine. U 2008. g. došlo je do drastičnog pada, koji se, nažalost, nastavio i u 2009. godini. U svrhu poboljšanja rada Muzeja nakon godine dana od svečanog otvaranja, predsjednik Povjerenstva za njegovo osnivanje prof. dr. sc. Joso Vukelić predložio je provedbu određenih mjera, koje su do danas tek djelomično ostvarene³. Tako bi prema autoru bilo neophodno: poboljšati koordinaciju s turističkim uredima, završiti katalogizaciju eksponata, tiskati više-jezične prospekte, postaviti više informativnih ploča uz ceste, prikupiti nove značajnije eksponate, zamijeniti većinu fotografija zbog promjene boje, regulirati poslove u Muzeju, provesti sistematizaciju voditelja Muzeja i regulirati rad sadašnjeg ili novog povjerenstva, koje bi rješavalo navedene, ali i druge probleme. Ovakve prijedloge podržavamo u cijelosti, te ih još dopunjujemo s dodatnim sugestijama.

- Na prvom mjestu treba razriješiti status Muzeja u skladu s važećim Zakonom o muzejima iz 1998. godine.
- U potrazi za konačnim rješenjem statusa Muzeja, prema spomenutom Zakonu, kao jednu od varijanti treba razmotriti mogućnost njegovog daljnjeg rada u sklopu Gradskog muzeja Senj.
- Sadašnji fundus izložaka treba dopuniti herbarom domaćih vrsta, entomološkom zbirkom i monolitima različitih vrsta tala, petrografskom zbirkom i većim brojem poprečnih profila (koluta) domaćih vrsta. Uz to, šumarske discipline dopuniti predmetima, instrumentima i alatima koji se danas nalaze u redovitoj uporabi. Također, razmotriti mogućnost širenja Muzeja na okolne površine i objekte zbog osiguranja prostora za dodatne eksponate šumarstva i eventualno pilanske prerade.
- Osigurati adekvatno parkiralište za autobuse i ostala vozila u neposrednoj blizini Muzeja, jer nedostatak parkirališta zasigurno utječe na slabiji posjet.

- Ukloniti napušteni kiosk na privatnoj parceli u neposrednoj blizini Muzeja i popraviti ulazna vrata u ogradi.
- Sadašnji okoliš Muzeja dodatno hortikulturno urediti, te postaviti nekoliko klupa i stolova za odmor posjetitelja.
- Sve slike u boji na zidovima Muzeja ubrzo su nakon otvaranja izgubile prvotnu boju i dobile blijedo žutu patinu, pa ih je potrebno odmah zamijeniti s novim slikama trajne boje. Prema iskazu Miljenka Tomaića, šum. teh., voditelja Muzeja, jedan je posjetitelj, inače stručnjak za rasvjetu, takvu pojavu doveo u vezu s neadekvatnom postojećom rasvjetom. Zbog toga bi prije zamjene slika trebalo zatražiti savjet specijaliziranih stručnjaka za rasvjetu zatvorenih prostora.
- Postojeću "Inventarnu knjigu" potrebno je i dalje voditi upisivanjem podataka novih eksponata. Velik broj eksponata iz drva češće tretirati zaštitnim preparatima i potom premazivati bojom ili lakom. Također zaštititi i eksponate preparirane divljači.
- Zbog skorog odlaska u mirovinu Miljenka Tomaića, šum. teh., voditelja Muzeja, izvršiti konzultacije o njegovom nasljedniku u osobi mladog, ambicioznog, zainteresiranog šumarskog inženjera s poznavanjem bar jednog svjetskog jezika. Rad Miljenka Tomaića u proteklim godinama rada svakako je doprinio afirmaciji Muzeja, pa zaslužuje sve pohvale.
- Novi voditelj Muzeja uz redovite poslove kustosa bavio bi se istraživanjem povijesti šumarstva, koristeći se pritom postojećom dokumentacijom i eksponatima Muzeja, te prikupljanjem nove građe. Uz to, Muzej je idealno mjesto za održavanja povremenih stručnih i znanstvenih skupova. Takav kom-

Slika 7. Pogled s ceste na Šumarski muzej u Krasnu
Figure 7. View of the Forestry Museum in Krasno from the road

³ Vukelić, J. 2006. Iskustva i preporuke nakon godine dana Šumarskog muzeja u Krasnu. Šum. list, str. 365–366. Zagreb.

- pleksni sadržaj osigurava mu istaknuto mjesto u šumarstvu, ali i potvrđuje svrhu njegovog osnutka i rada u razvoju i unapređivanju šumarstva te prosvjećivanju i podizanju opće kulture naroda.
- U sklopu obilježavanja 235. godina osnutka i neprekidnog rada Šumarije Krasno 2000. g. na mjesnom groblju u Krasnu obnovljen je grob Jurja Sabo-
lića, dipl. ing., upravitelja područne Šumarije, koji je nesretnim slučajem stradao na Zavižanu 1955. godine. Od 2000. g. do danas o grobu brine, na dobrovoljnoj osnovi, autor ovoga rada, pa bi daljnje održavanje trebala preuzeti Šumarija Krasno i Šumarski muzej. Na taj način naša bi struka iskazala solidarnost i kolegijalnost prema zaslužnim poje-
 - dincima, ali i struci u cjelini. Takvih atributa našoj zelenoj struci nije nikada nedostajalo, pa zasigurno neće ni sada.
 - Osnutkom Šumarskog muzeja u Krasnu ostvaren je dugogodišnji san mnogih šumarskih stručnjaka ovoga kraja, ali i cijele naše struke, koji se temeljio na zavidnim dugogodišnjim rezultatima šumarske struke u gospodarenju visokim velebitkim šumama i primorskim kršom. Zbog toga, našem Šumarskom muzeju u Krasnu, prvom u našoj zemlji, poželimo još puno novih uspjeha u daljnjoj afirmaciji naše bogate šumarske tradicije šireg senjskog i velebit-skog područja, ali i cijele naše zemlje.

SUMMARY: The establishment of the Forestry Museum in Krasno in 2005, the first of the kind in Croatia, filled a large void in museum presentation of the forestry profession. This event was shortly followed by the opening of the Forestry Museum in Bošnjaci in 2007. These two museums cater for three important segments of our forestry; high selection forests and littoral karst (Krasno) and lowland regular forests (Bošnjaci). Their foundation marked a big step towards more progressive museum presentation of our forestry and wider popularization of our profession. Visitors to the Forestry Museum in Krasno are given the opportunity to gain insights into forestry through past periods. Still, the activity of the Museum needs to be complemented with detailed research into the history of forestry by means of organizing professional gatherings, collecting new exhibits and documentation, introducing up-to-date presentation techniques and possibly enlarging the museum.

However, such "regional" forestry museums can in no way replace one central forestry museum in Zagreb. One such museum used to be housed in the Forestry Home in Zagreb from 1898 to the end of World War II. The non-existence of a central museum which would present the entire forestry of our country is a big handicap for our profession. This is the reason that its reopening in the former premises in Zagreb takes priority. Furthermore, it is a debt of the current generation of foresters towards our forerunners, but also towards the entire forestry profession.

We have selected some of the most important data from the meticulously described holdings and principal exhibits in the Forestry Museum in Krasno. The museum is situated on the ground floor of an old but renovated building of Krasno Forest Office. It contains four rooms and a corridor with a sanitary block in the area of 131 m². Together with a smaller, detached porch of 34 m², the overall area amounts to 165 m². A total of 357 exhibits have been collected, of which 162 relate to different written documentation (pictures, maps, studies, ledgers, specialized books, brochures and others) and 195 exhibits show a variety of work equipment (instruments, tools, appliances and products). The library contains 556 items in all (326 books and 230 brochures). Satisfaction with the work of the Krasno Forestry Museum to date and a keen interest shown by the wider public commit us to invest further effort into enlarging its contents and following the presented recommendations.

Key words: Forestry Museum in Krasno, exhibit, written documentation, work equipment, forestry disciplines